

Ned. Ind. Jager, 1941.

1577

RHINOCEROS-JACHT OP JAVA.

De rhinoceros is een anachronisme: het is eigenlijk een vóór-historisch dier! Stel U voor een rhinoceros in een bosch van boomvarens; kan men zich iets meer vóór-historisch voorstellen?

Tegenwoordig begint deze groote diersoort zich op Java weer iets te vermeerderen aan de Zuidkust van de Priangan, dank zij het absolute verbod om ze te schieten. Niet lang geleden verzekerde de Regent van Garoet mij, dat er in zijn Regentschap nog een dertiental zijn. *)

In het schiereiland „Oedjong-koelon” (veelal kortweg „Djoeng-koelon” = Westkaap genaamd), dat nu tot een „Natuurmonument” is verklaard, en sedert 1914 geheel gesloten is voor alle jacht, komen nog veel rhino's voor, terwijl er nog enkele rondzwerven aan de Zuidkust van Banten.

Vroeger kwamen ze voor over geheel West-Java, vooral op de hellingen van de groote bergen, waar ze diep ingetrapt en uitgespoelde paden maakten, welke hier en daar nog zichtbaar zijn.

Gewoonlijk komen de mannetjes en de wijfjes slechts gedurende den paartijd bij elkaar. Ik weet niet, of er een bepaald seizoen is voor den paartijd. Slechts éénmaal zag ik de sporen van een mannetje, dat een wijfje had nagezeten over een langen afstand; dat was in September.

Meestal loopen de rhino's alleen rond; als men er twee te zamen vindt, zijn dat in den regel een moederdier met kalf.

De jonge rhino blijft bij zijn moeder, tot hij bijna geheel volwassen is.

Men beweert, dat de wijfjes éénmaal in de drie jaren een kalf krijgen, maar het is zeer moeilijk om hieromtrent betrouwbare gegevens te krijgen.

De rhino houdt van bosch en moerassige plaatsen en wordt zelden in open terrein aangetroffen. Zijn voedsel bestaat voornamelijk uit bladeren en takjes. Hij heeft een bijzondere voorliefde voor de sappige bladeren van de verschillende, op Java veel voorkomende, soorten van wilde vijgen.

De uitwerpselen lijken veel op paardenmest, maar de ballen zijn veel grooter en bevatten veel grove houtvezels. De lucht van den mest lijkt ook precies op die van paardenmest. De rhino's deponeren hun uitwerpselen bij voorkeur op bepaalde plaatsen in het bosch, die dan ook vol mest liggen.

Zoölogisch schijnen de rhino's en de paarden eenigszins verwant te zijn, hoewel de rhino's drie teenen en de paarden slechts één teen hebben. Ik meen mij te herinneren, dat de voorouders van de paarden zelfs vijf teenen hadden!

De Javaansche rhinoceros (*Rhinoceros Sondaicus*) heeft een zeer dikke huid met karakteristieke plooien, welke hem een eigenaardig „gepantserd” uiterlijk geven. Dat gewerkgogels daartegen „plat” zouden slaan, is echter een sage.

Een kogel uit een goede buks kan die dikke huid gemakkelijk doorboren. Als de huid gedroogd is, is zij echter zeer hard.

De „*Sondaicus*”, die, zooals reeds vermeld, ook op Sumatra voorkomt, heeft slechts één hoorn, die zelden lang wordt, maar dik is. In Sumatra komt een rhinoceros voor met een grooten en een kleineren rudimentairen hoorn, die echter door de Inlanders zeer op prijs gesteld wordt.

De Chineezzen stellen veel prijs op de rhinoceroshorens, welke zij voor allerlei medicijnen gebruiken. Voor een betrekkelijk kleinen hoorn bood een Chinees mij ongeveer 250 gulden. Ik vermoed, dat hij wel 500 gulden betaald zou hebben, als ik mijn tropee had willen verkoopen!

De Chineezzen maken drinkbekers van die horens, en deze hebben magische eigenschappen: men zegt b.v., dat de inhoud, als ze met vergif gemengd is, begint te schuimen! Water, dat een nacht is blijven staan in zulk een beker, geneest malaria.

*) Dit verhaal werd omstreeks 1926 geschreven, thans zijn er naar alle waarschijnlijkheid geen badaks meer aan de Zuidkust van Priangan. — Red.

id verhaal is, dat stukjes rhinoceros-hoorn het zuigen, als ze op een slangenbeet-wond worden gebruikt! Daarna legt men het stukje hoorn in melk, en het groen wordt!

onderkaak heeft de rhino twee geweldige „slag-tanden” welke als wapen dienen. Ik weet verscheidene „slag-tanden”, waarbij rhino's met die slag-tanden Inlanders afgemaakt.

Verloor de heer H. van Son indertijd een zijner rhino's. Mijn eerste rhino had kort, vóórdat ik hem zag, een oude vrouw aangevallen en gedood.

De slagtanden heeft de rhino twee kleine punten, welke soms nog door het besch bedekt blijven, en „menoer” worden genoemd.

Men zulk een „menoer” in een ring zet, op de ring is een brilant, en zóó, dat zij de huid raakt, dan heeft men magische eigenschappen voor den persoon, die de ring draagt. Niemand kan ooit boos op hem worden, zelfs al mocht hij hem uitschelden voor alles wat hij doet!

Mijn vrouw dat verhaal hoorde, wou ze natuurlijk zoo'n ring hebben, en ze beweert nu, dat het werkelijk boos op haar kan worden! Hetgeen natuurlijk is!

Inlandsche Hoofden stellen deze „menoers” zeer waardeerend, en sommigen, met wie ik bevriend was, zeuren niet zoo lang om, totdat ik er hun een gaf.

De Chinezen betaalden vroeger tot 50 gulden per stuk voor de huid, welke zij, naar men vertelt, in zeer kleine reepjes snijden en bakken, als „kroepoek”, op een bepaalde wijze, als men doet met karbouwen-huid-kroepoek.

De rhinoceros-stier is gewoonlijk veel kleiner dan de rhinoceros-vrouw, beiden zijn zeer kwaadaardige en gevaarlijke dieren.

In Afrika gebeuren veel ongelukken met rhino's, die men dikwijls zonder provocatie, menschen, dieren, karavananen en zelfs auto's, aanvallen.

Men schijnen de „big-game hunters” daar buffels en rhino's veel gevaarlijker te vinden.

Men moet niet vergeten, dat men daar de rhinoceros altijd jaagt op betrekkelijk open terrein, waar men meestal plenty tijd heeft om te mikken en eenige minuten te doen.

Men moet niet het monster volgen en letterlijk „betreden” in bijna ondoordringbare „jungle”, bosch of savanne, waar men slechts enkele meters voor zich uit kan gaan.

De meeste rhino's, welke ik gekregen heb, moest ik op afstanden variërende tusschen 2 en 5 M! afschieten, chow daarom de rhinoceros-jacht als zeer gevaarlijk. Een groote tegenwoordigheid van geest en een scherpe schot zijn absolute vereischten.

Men moet niet volgen van deze geweldige dieren door het dicht bosch, door bijna ondoordringbare „kasso” („glauca”, een soort rietachtig gras) of „eurih” („alang-alang”), of door diepe, stinkende moerassen, is niet al-

leen gevaarlijk, maar ook ontzettend vermoeiend, en alleen de zeer „felle” jagers, met getrainde spieren en een hart als een stoompomp, kunnen dit uithouden!

In de kuststreken van Java, waar de rhinocerosen zich nu ophouden, is de hitte meestal verschrikkelijk en in de moerassige streken komt malaria van de ergste soort veel voor.

In den drogen moesson is in Djoengkoelon goed water zeer schaarsch en moet men altijd een goeden voorraad drinkwater op jacht medenemen, en, als het kan, ook nog een „Berkefeld”-pompfilter.

Soms duurt het verscheidene dagen eer het lukt in de buurt te komen van het wild. De rhino's dwalen dikwijls zeer ver af en het is niet altijd mogelijk om 's avonds het kamp weer te bereiken, zoodat men voor het onaangename dilemma staat, om óf de jacht op te geven, óf in de wildernis te gaan slapen. Wat niet ongevaarlijk is, met het oog op de tijgers en de malaria. En dan is het lastig om iederen dag genoeg eten mede te nemen voor dergelijke gevallen.

In het bosch in Bantam krijgt men den indruk, dat letterlijk alles dorens heeft. Soms leidt het spoor door groote bosschen van „salak”, een laaggroeiende palmsoort met lange scherpe dorens onder aan de takken, waar men onderdoor moet kruipen. Men voelt een prik in den rug . . . van schrik gaat men zitten . . . op nóg venijniger dorens!

's Avonds in het kamp kan men zich amuseeren met het uithalen van al die (afgebroken) dorens uit diverse deelen van zijn anatomie!

Verschillende rottansoorten (lianen) hebben aan het einde van iederen tak een „sliert” met de meest verschrikkelijke weerhaken, die men bedenken kan. Soms werkt men zich in die rottan zóó vast, dat men er niet zonder hulp meer uit kan komen! Men zou anders „aan flarden” gescheurd worden.

Mijn vriend „Rom” (de „Kaninefaat”), die eenige malen met mij jaagde in Bantem, verklaarde vast overtuigd te zijn, dat, als men daar een wandelstok plantte, er binnen veertien dagen dorens aan zouden zitten!

Vooraf in de moerassen zwermen de muskieten om je gezicht en handen, welke reeds bloeden van de dorens. De lucht van bloed maakt de „saritsits” (een soort horzels) fel, en ze vallen je met ware doodsverachting aan, ondanks je hopelooze pogingen om ze dood te slaan!

Soms zeiden wij tegen elkaar: „en dat noemen de Groote Lui nu plezier!”

De mensch is een raar wezen: hij heeft een gezellig en comfortabel „home”, en daar gaat hij er op uit om te jagen op vieze, gevaarlijke beesten, trotseert alle mogelijke ongemakken, en dat alleen voor „sport”!

Het sporen van een rhinoceros is lang niet zoo gemakkelijk, als men zou denken, omdat het beest zoo groot en zwaar is.

Op drogen grond en waar veel dorre bladeren liggen, vindt men slechts vage afdrucken van de drie nagels, en soms zelfs niets! Op steenachtige plekken en in hoog of droog gras is het sporen bijna onmogelijk,

en moet men verderop zoeken, waar het dier dat soort terrein weer verlaten heeft.

De Inlanders zijn uitstekende speurders, niets ont-snapt hun scherpe oogen. Als kleine jongens hebben zij het sporen reeds geleerd bij het hoeden van karbouwen.

Een verschoven blaadje hier, een steentje daar, een krasje op een boomwortel, een geknikt grashalmpje . . . . alles wordt opgemerkt! Ze zien, hoe oud het spoor is, aan de verkleuring van het krasje in den boomwortel, aan het verdorren van het grashalmpje of blaadje, aan een nieuw spinnewebje over 't spoor . . . .!

Soms laat de rhinoceros een curieuze vloeistof uit zijn neusgaten. In het begin is die vloeistof helder, met een ietwat roode tint: net als water, met een héél klein beetje wijn er in. Vrij spoedig wordt het echter troebel en vuil-oranjeachtig van kleur en lijkt dan op het speek-sel van Inlanders, als zij „sirih” gepruimd hebben. Aan de kleurverandering zien de Inlandsche jagers, hoe lang het geleden is, sedert het beest daar gewisseld is.

De rhinoceros houdt er van om modderbaden te nemen. Hij heeft vaste „pangoejangans”, die hij geregeld bezoekt en waar de Inlandsche jagers op de loer gaan liggen om hem te schieten.

Als men in de buurt van zulk een modderbad komt, vindt men alle struiken en gras met modder bedekt. Als die modder al opgedroogd is, dan is 't nog niet zoo erg, maar wanneer de dikhuid pas zijn bad verlaten heeft, dan wordt de arme jager van top tot teen met vieze, stinkende modder besmeerd en moet hij nog op-passen, dat zijn buks niet verstopt raakt en de vizieren onbruikbaar worden!

Nu een eigenlijk verhaal:

Tegen half vijf 's morgens rinkelde mijn wekker. Haastig een kopje koffie en een bordje oatmeal, een khakihemd en pantalon aangetrokken, en er op uit!

Het was in October en de zon was nog niet boven den horizon. In de grauwe morgenschemering hoorde ik in ééns het welbekende „kek, kek”, van een water-snip.

Onder mijn vrienden was er altijd een wedijver, wie van ons de eerste snip van het seizoen zou schieten. Deze kans kon ik niet laten varen! Even terug naar 't kamp, een gladloop gehaald . . . . en „bang”, de snip was mijn!

Ver over de „tegal” (grasvlakte) en naar den bosch-rand, waar een aardig kidangbokje stond. Met een kogel uit mijn Mannlicher karabijn legde ik hem om.

„Kijk eens, heer, de tong hangt hem aan den rechterkant uit den bek”, zeide een van mijn oude Inlandsche spoorzoekers.

„U krijgt vandaag nog een stuk groot wild, en 't zal een mannetje zijn!” En die voorspelling kwam uit!

Nadat wij het sombere bosch binnengegaan waren, vonden wij al spoedig de versche sporen van twee rhinocerossen, een mannetje en een wijfje. Zij volgden een „galoer” (wildpad) langs de benedenhellingen van den „Goenoeng Pajoeng”.

Men moet zich van zulk een wildpad niet te veel voorstellen! Slechts hier en daar is het open en lijkt 't iets op een pad.

Na drie uur speuren begonnen er teekenen te komen, dat wij 't wild naderden en werd de spanning grooter.

Ik verwisselde de lichtere karabijn voor de zware 57 Express buks.

Kort daarna hoorde ik de twee dikhuiden in hun modderbad ploeteren en ging ik alleen verder, zoo mogelijk lawaai makende, howel de rhino's geen scherp gehoor hebben. Hun reukvermogen is echter zeer scherp wat spoedig daarna weer bleek. Met de uiterste inspanning mij zachtjes een weg banende door de ijselijke, van met dorens bezette, salakjungle voelde ik ineens de wind in mijn nek ... en direct daarop hoorde ik een luid gesnuif, een geweldig gekraak ... de beide monster-sloegen op de vlucht!

Zoo snel mogelijk er achterheen ... daar ze de steil berghelling opklommen, gelukte het mij de snuivend beesten in te halen en zag ik even een stuk nek, waarvoor ik zonder aarzelen vuurde ... echter zonder resultaat. Geheel ademloos en druijpende van de transpiratie bereikte ik de plaats, waar ik 't beest gezien had ... de sporen liepen dóór, geen druppel zweet! Bij nader onderzoek bleek ik een boom getroffen te hebben!

Dat klinkt heel gek, maar in dicht bosch op een be-wegend voorwerp, dat men moet volgen, schietende gebeurt het dikwijls!

De twee rhino's waren nu dóór en dóór verschríkt en ik prepareerde mij op een lange vervolging. Na een oogenblik rusten ging ik kalmpjes, maar steady er achterheen.

Gelukkig kwamen wij in iets vlakker terrein, afge-wisseld door kleine moerassen.

De oude spoorzoeker Ihan voorop: een klein ver-schrompeld mannetje, maar taai en dapper!

Na korten tijd liepen de twee rhino's verschillende kanten uit. Wij volgden het spoor van het mannetje, dat met allerlei kronkels en richtingsveranderingen dóór el-kaar Oostwaarts leidde. Dus steeds verder van het kamp.

Tusschen de hoge boomen hangen „gordijnen” van lianen, meestal rottan, die het uitzicht belemmeren. De beesten lichten die gordijnen met hun kop wel op, maar achter hen zakt alles weer naar beneden. Ihan lichtte eens zulk een gordijn op, en hij zag inééns een grooten koningstijger vóór zich, gereed voor den sprong! „Allah, meong!” riep Ihan uit en deinsde terug ...

Ik duwde hem op zijde en trachtte mijn buks op den tijger te richten, maar werd gehinderd door de rottan-slierten. De tijger schrok blijkbaar van de vreemde recht-opgaande beesten, die hij niet verwacht had; hij draaide zich met ongelooflijke lenigheid om en ging er van door. Van dat oogenblik is mij de rare impressie achterge-bleven van de zolen van zijn achterloopers en in de lucht getrapte dorre bladeren . . . .!

Wat ik toen gezegd heb is niet vatbaar voor over-vertellen!

Enfin, dan maar weer achter den rhino aan, want een tijger in den drogen tijd over dorre bladeren te speuren is hopeloos!

Tegen twee uur 's middags werd het spoor verscherp en was dubbele opmerkzaamheid noodig.

Want de Inlanders beweren, dat een vervolgd rhinoceros met een omweg naar zijn spoor terugkeert, en dicht op zijde daarvan wacht om zijn vervolger onverwachts te kunnen aanvallen. Of dat waar is, durf ik niet te zeggen, maar wel begon het spoor allerlei vreemde kronkels te vertoonen.

Plotseling hoorden wij een zwaar gekraak, niet ver van ons af aan den linkerkant; toen vóór ons uit; telkens weer in een andere richting. Waarschijnlijk had de rhino ons geroken en chargeerde in verschillende richtingen om uit te vinden, waar wij waren.

Het salakbosch was echter zeer dicht en wij zagen niets. De spanning werd intens!

Voorzichtig vooruitkruipende in de richting van het geluid zag ik ineens het silhouet van kop en hals van het woedende dier, op ongeveer 10 m afstand. Snel aangelegd op den hals ... een donderende knal van de zware, zwartkruit express-buks ... door den rook heen, zag ik 't zware beest allerlei rare evoluties uitvoeren en hevig met den kop tegen den grond slaan!

Gauw herladende kroop ik dichterbij en kon eindelijk weer een schot op den hals afgeven ... toch bleef 't beest met den kop slaan, hoewel wat zwakker. Nóg een schot ... nóg één, en toen was alles stil.

Naderbij komende zagen wij, dat het een zeer mooie, groote rhino was, met korten doch dikken hoorn.

De Inlanders begonnen te juichen en te tandakken om hun vreugde te toonen.

Men kan begrijpen, dat een beetje rust en een sigaretje welkom waren! Mijn dorst was eenvoudig onleschaar en de veldflesch was spoedig leeg. Gelukkig was een kleine beek met vrij vuil water in de nabijheid en kon de „Berkefeld" pompfilter dit water in drinkbaren vorm omzetten.

Het kostte enorm veel moeite om den geweldigen kop af te hakken. Vier man waren noodig om hem te dragen.

Toen werd de terugtocht aanvaard. Ik zelf voorop, een weg openhakkend voor de Inlanders, die waggelden onder hun last.

Het was nog niet zoo gemakkelijk om de richting te bepalen. Waar het beest zoo gedwaald had, zou het natuurlijk te ver òm zijn, om langs 't spoor terug te gaan en mocht ik ongeveer taxeeren, in welke richting ons kamp lag en rechttoe-rechtaan daarheen een weg banen.

Door veel in 't bosch te scharrelen krijgt men echter op dat gebied een soort instinct, en bleek de door mij gekozen richting, naar de ondergaande zon toe, iets zuidelijk ongeveer juist, zoodat wij na eenige uren, tegen het invallen van de duisternis, een open tegal vonden, die ons bekend was.

Wij hadden daar 's morgens de alang-alang in brand gestoken en de grond was met een tapijt van versche asch bedekt, waarop alle sporen duidelijk zichtbaar waren.

Een groote bantengstier en een koningstijger waren gepasseerd en enkele pauwen hadden er rondgewandeld.

Het schemerde reeds, toen wij het kamp in het gezicht kregen. Een kopje thee, een heerlijk bad in 't kleine riviertje naast het kamp, daarna een sigaar ... and life was not so bad after all!

De rhinoceros werd met de uiterste zorg den volgenden dag gevild en de huid geprepareerd, nadat de kop eerst van op zijde en toen van voren was gefotografeerd, met het oog op 't opzetten. Dit geschiedde later door den heer H. H. ter Meer te Leiden die er een waar kunstwerk van maakte.

Het menu van dien avond met „rhinocerosstailsoup" ! Er zou nog veel over dit soort jacht te vertellen zijn. Hoe b.v. twee rhino's mij bijna naar de Eeuwige jachtvelden deden verhuizen ..... but that is another story!

Misschien voor een volgenden keer!

A. R. W. K.

NASCHRIFT VAN DE REDACTIE.

Dit verhaal van een rhinocerosjacht op Java is overgenomen uit den Nederlandschen Jager van 20 November 1926 en werd ons door den schrijver toegezonden, ter plaatsing in ons maandblad.

Waar de rhinoceros in Indië thans gelukkig zwaar beschermd is, zoodat het misschien mogelijk zal zijn deze voorwereld'lijke dikhuiden voor uitsterfing te behoeden, meenen wij dat een verhaal van een neushoornjacht uit den tijd, toen dat nog geoorloofd was, onze huidige jagers wel zal interesseeren.

Wat de rhino op Java betreft, deze komt thans naar alle waarschijnlijkheid alleen nog maar voor in het Oedjoeng Koelon reservaat.

Het is te hopen, dat men er daar door een doelmatige bewaking en bescherming in zal slagen deze zeldzame diersoort niet alleen te behouden, maar dat ook het aantal weer langzamerhand zal kunnen worden opgevoerd.

